

**MANIFESTĂRI ALE UMANISMULUI ÎN CONTEXT DE RĂZBOI – O
LECTURĂ ETICĂ A NUVELEI „MURGUL DIN CRIMEEA” DE ION DRUȚĂ**

**MANIFESTATIONS OF HUMANISM IN THE CONTEXT OF WAR – AN
ETHICAL READING OF ION DRUȚĂ’S SHORT STORY „MURGUL DIN
CRIMEEA”**

Tatiana IURCHEVICI,
specialitatea Educație lingvistică și literară, gr. MELL 2401,
Coordonator științific: **Liliana GROSU**, dr., conf. univ.,
Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul
al Universității Tehnice a Moldovei

Rezumat: *Prezentul articol propune o lectură etică a nuvelei „Murgul din Crimeea” (1958) de Ion Druță, urmărind modul în care valorile umaniste – compasiunea, fidelitatea, demnitatea și sacrificiul – se manifestă în condiții extreme de război. Pornind de la cadrul filozofic oferit de etica grijii (Carol Gilligan) și de conceptul camusian de om drept, studiul analizează relația dintre personajul Harabagiu și murgul său ca model de reciprocitate morală și rezistență umanistă. Opera lui Druță este plasată, totodată, în contextul conflictelor armate contemporane, demonstrând că un text din 1958 își păstrează, în fața prezentului, o dureroasă actualitate.*

Cuvinte-cheie: *umanism, război, Ion Druță, etică literară, dezumanizare*

Abstract: *This article proposes an ethical reading of Ion Druță's short story „Murgul din Crimeea” (1958), tracing the ways in which humanist values - compassion, fidelity, dignity, and sacrifice - manifest under the extreme conditions of war. Drawing on the philosophical framework of the ethics of care (Carol Gilligan) and the Camusian concept of the just man, the study examines the relationship between the character Harabagiu and his horse as a model of moral reciprocity and humanist resistance. The analysis is further anchored in the context of contemporary armed conflicts, demonstrating that Druță's text transcends its historical moment and remains a humanist manifest of painful relevance.*

Keywords: *humanism, war, Ion Druță, literary ethics, dehumanization*

Tema războiului și a consecințelor sale de durată constituie un motiv recurent în literatura universală și română, de la epopeile antice până la mărturiile documentare ale secolului al XX-lea. Ceea ce diferențiază operele cu adevărat valoroase de simpla cronică militar este tocmai capacitatea lor de a surprinde nu eroismul colectiv proclamat, ci umanul individual aflat în criză. Camil Petrescu demontează în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* mitul gloriei prin autoanaliză dureroasă [4, p. 112], Liviu Rebreanu explorează în *Pădurea spânzuraților* prăpastia dintre datorie și conștiință [5, p. 87], iar jurnalul Annei Frank documentează, prin ochii unui copil, dezumanizarea sistematică a unui regim care transformă ființele umane în categorii administrative [6, p. 34]. Fiecare dintre aceste voci pune, în fond, aceeași întrebare: ce rămâne din om atunci când totul în jurul lui încearcă să-l distrugă?

Ion Druță se înscrie în această tradiție cu o nuvelă scrisă în 1958, într-o perioadă controlată de imperativele eroismului colectiv – *Murgul din Crimeea*, operă aparent modestă – o poveste despre un cal și un soldat simplu, care prin acțiunile sale depășește cadrul îngust al istoriei relatate, o operă despre om și umanism.

Dar, ce este umanismul?

Termenul *umanism* derivă din latinescul *humanitas*, desemnând ansamblul valorilor care pun omul și demnitatea sa în centrul oricărei considerații morale, politice sau artistice. În sensul său filozofic modern, umanismul prezintă ființa umană înzestrată cu capacitatea de compasiune, rațiune și responsabilitate față de semenii.

Filozoful Albert Camus a conceptualizat, în lucrarea *Omul revoltat*, ceea ce el numea *omul drept* – nu eroul infailibil, nu sfântul care se sustrage ispitelor, ci omul obișnuit care, în momentul decisiv, alege umanul în locul convenabilului [2, p. 78]. Carol Gilligan în lucrarea *In a Different Voice* argumentează că adevărata moralitate nu rezidă în respectarea unui principiu abstract, ci în responsabilitatea față de celălalt concret – față de ființa reală din fața ta, cu suferința și particularitatea ei irepetabilă [3, p. 19].

Întrebarea la care încercăm să dăm răspuns prin abordarea acestei opere este: Ce se întâmplă cu aceste valori pe timp de război? Răspunsul este unul crunt: războiul dezumanizează sistematic, transformând oamenii în resurse, în numere, în unități tactice a căror valoare individuală se dizolvă în logica obiectivului colectiv. Viața devine relativă, pierderile se normalizează, empatia este percepută ca vulnerabilitate ceea ce sugerează că războiul este o negație a valorilor pe care pretinde că le apără. În acest context, orice gest umanist capătă dimensiunile unui act de rezistență, așa cum demonstrează Ion Druță prin opera sa.

Nuvela *Murgul din Crimeea* pare, la suprafață o istorioară despre retragerea unei coloane militare din Crimeea după cel de-al Doilea Război Mondial, însă, în adâncime, este o meditație despre loialitate, demnitate și dreptul oricărei ființe de a trăi și muri în pământul

său. Autorul nu moralizează și nu proclamă, dar lasă gesturile să vorbească în locul argumentelor. Și tocmai această discreție este forța sa fundamentală: cititorului nu i se spune ce să gândească, ci i se creează condițiile să simtă.

Unul dintre gesturile artistice cele mai curajoase ale lui Druță este decizia de a acorda murgului o interioritate autentică, refuzând rolul ornamental pe care literatura de război îl rezervă de obicei animalelor. În proza militară tradițională, calul apare fie ca extensie a eroismului cavaleresc al stăpânului, fie ca simbol al brutalității sau al inocenței pierdute. Druță face altceva: îi oferă o prezență concretă, individualizată, cu suferință reală și cu o formă proprie de demnitate care nu depinde de utilitatea sa tactică. Descrierea „*ochii pe jumătate închiși – câtă lung la centura căprarului*” nu este ornamentală: este o radiografie a legăturii construite în timp, o privire de recunoaștere care spune mai mult decât ar putea spune orice dialog [1, p. 47]. Calul îl recunoaște pe Harabagiu chiar și în epuizare, ca și cum prezența sa ar fi singura ancoră într-o lume care s-a dezintegrat. „*Solduri stâlcite, pielea murdară*” denotă suferința murgului, redată cu precizie, fără patetism, ceea ce îi conferă o greutate morală: nu ni se cere milă, ni se cere recunoașterea unei realități.

Când Harabagiu îi spune „*Hai, murgule, hai!*”, calul se ridică, iar gestul poate fi înțeles ca supunere. În text, însă, el funcționează ca un act de alegere, când murgul răspunde apelului nu dintr-un reflex condiționat, ci dintr-o loialitate construită în experiența comună a războiului, dintr-o reciprocitate morală care nu are nevoie de cuvinte [1, p. 52].

Ion Druță înscrie, astfel, murgul într-o tradiție literară venerabilă a cailor care întrușchipează fidelitatea și noblețea spiritului – de la Bucephalus, calul lui Alexandru cel Mare, care nu accepta alt călăreț, la Rocinante, tovarășul lui Don Quijote, proiecție a idealismului stângaci, dar autentic al stăpânului său. Murgul este martorul mut al tuturor eroismelor anonime care nu au primit niciodată un monument, purtătorul, cum spune textul, „*al unei doine ce n-a fost cântată încă, dar a fost suferită din plin*” [1, p. 58].

Harabagiu este un caporal fără titluri, fără discursuri, fără grandoare. Merge în fruntea coloanei cu moletiera la gât, o imagine a anonimatului absolut, a omului care nu va fi niciodată subiectul unui raport de onoare sau al unui discurs comemorativ. Prin el, scriitorul demonstrează că umanismul este posibil în criză, autorul nu are nevoie de un erou excepțional, ci de un om obișnuit care, într-un moment de război, face o alegere neașteptată.

Ordinul pe care îl primește este clar în logica sa militară: „*Fugi și-l împușcă. Altfel, dau rușii peste noi*” [1, p. 44]. Din perspectiva comandantului, decizia este rațională și necesară pentru că un cal rănit care nu poate ține pasul cu coloana este un pericol tactic concret. Este o ecuație simplă pe care războiul o impune zilnic: o viață în schimbul mai multor vieți.

Răspunsul lui Harabagiu „*Am să-l pușc, don căpitan*” și actul său ulterior de a nu trage constituie unul dintre cele mai subtile și mai durabile momente din proza românească. Nu există un discurs al justificării, nu există o confruntare dramatică cu autoritatea, nu există nici măcar o deliberare interioară explicită. Există, pur și simplu, incapacitatea de a face un lucru pe care ființa sa interioară îl refuză, nu ca trăsătură de caracter, ci ca act de recunoaștere. Harabagiu nu alege un principiu abstract al respectului, ci alege murgul, această ființă concretă, cu ochii pe jumătate închiși, care îl privește.

Prin prisma eticii grijii lui Gilligan, gestul lui Harabagiu este exemplar: responsabilitatea morală nu derive dintr-o normă generală, ci din recunoașterea celuilalt ca entitate cu valoare proprie, ireductibilă la utilitatea sa instrumentală [3, p. 73]. Harabagiu îl vede pe murg. Îi simte suferința. Îl face incapabil să execute ordinul.

Opera lui Ion Druță este produsul anului 1958, dar, lecturând-o în prezent, când conflicte armate active devastează Ucraina, Orientul Mijlociu și alte regiuni ale lumii, dezvăluie o actualitate pe care autorul nu și-a propus-o ca scop, ci a atins-o inevitabil, scriind

despre constantele umane ale războiului mai degrabă decât despre război ca eveniment particular. Crimeea, peninsula pe care titlul o evocă ca scenă a retragerii militare din 1944, a redevenit în 2014 și 2022 linie de front și simbol al tensiunilor geopolitice – o suprapunere istorică pe care Druță nu o putea anticipa.

Dezumanizarea sistematică pe care nuvela o surprinde în logica ordinului militar – transformarea oamenilor și a animalelor în resurse tactice, normalizarea pierderilor, suprimarea vocilor individuale sub narativul colectiv – este un mecanism perfect recunoscut în conflictele contemporane, independent de ideologia care îl susține. Există astăzi guverne care interzic cuvântul război, care pedepsesc jurnaliștii ce arată realitatea de pe front, care construiesc narațiuni oficiale impermeabile la suferința individuală. În acest context, discreția autorului prin capacitatea sa de a spune adevărul în șoaptă, de a-l ascunde în gestul unui cal care se ridică, nu mai este doar o opțiune estetică, ci un model de rezistență artistică în fața presiunii normative.

Ceea ce face memorabilă nuvela *Murgul din Crimeea*, nu este paralelismul geografic sau ideologic, ci exemplul moral pe care îl oferă. În fiecare zi de conflict armat, există Harabagii ai timpului nostru: oameni obișnuiți care, în momentul decisiv, aleg umanul în locul convenabilului – soldați care refuză ordine criminale cu prețul propriei libertăți, civili care adăpostesc fugari de cealaltă parte a frontului, medici voluntari care traversează zone de pericol pentru răniți anonimi. Druță le-a dat un chip literar cu zeci de ani înainte ca lumea să îi poată vedea pe ecranele telefoanelor.

Murgul, la rândul său, nu mai este doar un cal dintr-o nuvelă de război. El este purtătorul memoriei tuturor ființelor care au suferit în conflicte fără să poată numi sau revendica această suferință, fără să-și spună cuvântul dacă vrea sau nu să fie martorul războiului, dacă ar alege să meargă sau să stea.

Așadar, *Murgul din Crimeea* de Ion Druță este, în esență, un manifest umanist care nu moralizează, ci înobilează. Prin relația dintre Harabagiu și murgul său, Druță demonstrează că umanismul nu se verifică în timpurile de pace, ci tocmai în situațiile-limită, când costul său este maxim și vizibilitatea sa minimă. Gestul mic al caporalului, acel *nu* tăcut opus unui ordin rațional, poartă o greutate etică imensă, pentru că este un act de recunoaștere: recunoașterea valorii celui alt, dincolo de orice utilitate strategică, dincolo de orice graniță de specie sau de front. Textul revelă o arhitectură morală coerentă și neostentativă și compasiunea ca grijă activă cu cost real, fidelitatea ca loialitate față de relație, sacrificiul ca asumare tăcută a propriei integrități, demnitatea ca valoare universală care nu se anulează la ordin. Aceste valori nu sunt relicve ale umanismului renescentist și nici utopii filozofice – ele sunt exact ceea ce o lume sfâșiată de conflicte are nevoie să reaudă, nu ca predică, ci ca poveste.

Druță nu ne spune ce să gândim. Ne lasă să simțim. Și în această alegere artistică rezidă forța sa durabilă. Murgul se ridică.... Harabagiu nu trage.... Și noi, cititorii, purtăm mai departe întrebarea pe care textul o lasă deschisă cu o delicatețe pe care niciun răspuns nu ar putea-o egala: ce am fi ales noi?

Bibliografie:

1. DRUȚĂ, Ion. *Murgul din Crimeea*. În volumul *Frunze de dor*. Chișinău: Literatura Artistică, 1985.
2. CAMUS, Albert. *Omul revoltat*, traducere de Modest Morariu. București: RAO, 1994.
3. GILLIGAN, Carol. *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge: Harvard University Press, 1982.
4. PETRESCU, Camil. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. București: Cartea Românească, 1930.

**„Oportunități de implicare a tinerilor în procesul de cercetare”,
Ediția a VI-a, 2026, Cahul**

5. REBREANU, Liviu. *Pădurea spânzuraților*. București: Cultura Națională, 1922.
6. FRANK, Anne. *Jurnalul Annei Frank*, traducere de Mina Barbul. București: Humanitas, 2010.